

REMISSVAR

2019-05-02

Dnr: BO 2019-0114

Justitiedepartementet
Ju.remissvar@regeringskansliet.se

Betänkandet Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)

(dnr JU 2018/05295/L5)

Inledning

I betänkandet lämnas förslag avseende slopad straffrabatt för unga myndiga. Förslagen gäller ändringar beträffande den straffrättsliga särbehandlingen av lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år i syfte att åstadkomma att påföljdsbestämningen för denna åldersgrupp ska motsvara den som gäller för andra myndiga lagöverträdare. I betänkandet övervägs också olika modeller för straffmätningen för lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år.

Barnombudsmannen yttrar sig över betänkandet med utgångspunkt i vårt uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). De rättigheter som barnkonventionen uppställer till skydd för barn som begår brott gäller varje barn under 18 år. När Barnombudsmannen i det följande kommenterar betänkandet är det med sikte på varje barn som enligt svensk rätt uppnått straffbar ålder, det vill säga barn i åldersgruppen 15–17 år.

8.3 Straffmätningen för lagöverträdare i åldern 15–17 år

8.3.1 Olika modeller för s.k. ungdomsreduktion för lagöverträdare i åldern 15–17 år

I avsnittet diskuteras olika modeller för s.k. ungdomsreduktion vid straffmätning för lagöverträdare som var 15–17 år vid tidpunkten för brottet eller tiden för brottsligheten.

Barnombudsmannen ser positivt på att en utgångspunkt för utredaren när det gäller att betrakta ålder i samband med straffmätning har varit barnkonventionen. Lagöverträdare som uppnått straffbarhetsåldern men inte myndighetsåldern, dvs. tillhör ålderskategorin 15–17 år, är barn enligt barnkonventionen.

8.3.2 Ingen repressionshöjning för lagöverträdare som är 15–17 år

Barnombudsmannen delar utredarens bedömning att intresset av att utjämna tröskeeffekter inte ensamt kan motivera repressionshöjningar för lagöverträdare i åldern 15–17 år. Vi anser, i enlighet med utredarens förslag, att det även fortsättningsvis ska göras samma s.k. ungdomsreduktion som i dag för lagöverträdare i denna ålderskategori och förespråkar således alternativ 1.

Barnombudsmannen avstyrker alla repressionshöjningar för denna grupp även om minskningen av den s.k. ungdomsreduktionen skulle vara begränsad (exempelvis i enlighet med alternativ 4).

Barnkonventionen är tydlig vad gäller de särskilda krav som måste ställas på ett rättssystem anpassat för barn och unga som har begått brott. Av artikel 40 framgår att barnet ska behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla för värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och önskvärdheten att främja att barnet återanpassas och tar på sig en konstruktiv roll i samhället. Barnombudsmannen understryker att rättsväsendets agerande spelar en viktig roll i detta. Rättsväsendet ska bidra till att lagöverträdare som är barn i så liten utsträckning som möjligt fastnar i en kriminell livsstil. Kunskapsläget är tydlig, som utredaren också fastställer: det finns inte något klart stöd för att höjda straff leder till minskad brottslighet. Barnombudsmannen befarar i enlighet med utredaren att en minskad s.k. ungdomsreduktion skulle kunna leda till att barn i större utsträckning kvarstannar i en kriminell livsstil.

Att höja straffmätningen för barn skulle även gå emot grundprincipen om barnets bästa som kommer till uttryck i barnkonventionens artikel 3. Enligt FN:s barnrättskommitté ska i första hand beaktas vad som är barnets bästa i alla beslut som fattas inom rättsskipningen för unga lagöverträdare. Kommittén framhåller att det exempelvis betyder att rättsskipningens traditionella syften, som att undertrycka eller bestraffa, måste ersättas med rehabilitering och reparativ rättvisa när det gäller unga lagöverträdare.¹ Att höja straffmätningen skulle vara att gå emot denna ambition.

8.3.3 Den fortsatta s.k. ungdomsreduktionen för 15–17-åriga lagöverträdare ska framgå av lagtext

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget om att den fortsatta s.k. ungdomsreduktionen för 15–17-åriga lagöverträdare ska framgå av lagtext.

Utredaren föreslår att 29 kap. 7 § brottsbalken ska ändras från att gälla lagöverträdare i åldern 15–20 år till att gälla endast lagöverträdare i åldern 15–17 år. För att tydliggöra att den s.k. ungdomsreduktion som i dag görs ska fortsätta att gälla oförändrad, föreslår utredaren att ramarna för den s.k. reduktionen för lagöverträdare i åldern 15–17 år ska gå att utläsa av lagtexten.

Som framgått ovan förespråkar Barnombudsmannen ingen som helst skärpning av straffmätningen för lagöverträdare i åldern 15–17 år. Vi är därför eniga med utredaren om att reduktionen ska förtydligas i lag för att förhindra en eventuell ändrad rättspraxis, i försvårande riktning, i framtiden.

9.3 Påföljdsval för lagöverträdare i åldern 15–17 år

Barnombudsmannen delar utredarens bedömning om att bestämmelsen i 30 kap. 5 § första stycket brottsbalken om val av påföljd för lagöverträdare i åldern 15–17 år inte bör ändras.

9.3.1 Resonemang utifrån olika modeller

I avsnittet diskuteras olika modeller för påföljdsval som i vissa fall skulle kunna innebära en skärpning av regleringen av påföljdsval för lagöverträdare i åldern 15–17 år. Utredarens bedömning är dock att påföljdsvalet för 15–17-årigar ska ske enligt nu gällande bestämmelser och rättspraxis. Barnombudsmannen är enig om att ett krav på synnerliga skäl för fängelse fortsatt ska gälla för lagöverträdare i åldern 15–17 år.

Barnkonventionen är tydlig i fråga om de särskilda krav som måste ställas på ett påföljdssystem anpassat för barn och unga som har begått brott. Barn och unga under 18 år är inte vuxna och ska i rättsväsendet inte heller behandlas som vuxna. Av artikel 40 i barnkonventionen följer att Sverige ska främja införandet av lagar och förfaranden samt

¹ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 10 om barnets rättigheter inom rättsskipning för unga lagöverträdare (CRC/C/GC/10), punkt 10.

upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinnes skyldiga till att ha begått brott. Vidare följer av samma rättighet att Sverige särskilt ska se till att olika alternativ till anstaltsvård finns tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välfärd och är rimligt både med hänsyn till deras personliga förhållanden och till brottet. I barnkonventionens artikel 37 framkommer att olika former av frihetsberövande av barn endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid.

Som utredaren påpekar finns det inte några sakliga skäl för en förhöjd repressionsgrad. Exempelvis finns det inte något tydligt stöd för att ungdomsbrottsligheten skulle minska med skärpta påföljder. Barnombudsmannen avstyrker därmed de föreslagna modeller som enligt utredaren medför en skärpning av regleringen av påföljdsval för lagöverträdare i åldern 15–17 år.

11.5 Ekonomiska konsekvenser

11.5.3 De ekonomiska konsekvenserna avseende lagöverträdare i åldern 15–17 år beror på vilken av de presenterade modellerna som väljs

Barnombudsmannen delar utredarens bedömning att någon ändring inte bör genomföras avseende lagöverträdare i åldern 15–17 år. Den bedömningen medför alltså inte någon kostnadsökning eller kostnadsminskning.

Föredragande i ärendet har varit juristen Li Melander och utredaren Janna Kokko.

Mårten Petersson
Tf. barnombudsman